

TELEVALVONNAN EDELLYTYKSIÄ KOSKEVIA PÄÄTÖKSIÄ

9.10.2002

Dnro 3191/2/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

1
ASIA

Tietooni tuli, että Helsingin kärjäoikeus oli useassa eri tapauksessa myöntänyt rikoksen esitutkin-
taa varten poliisille televalvontaluvan eri teleyritysten tukiasemiin (ns. tolppalupa). Näin oli tehty mm.
pakkokeinoasiassa PK 01/1160.

Pakkokeinolain (PKL) 5a luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin voi antaa esitutkintaviranomaiselle luvan
kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti käyttämäänsä teleliitty-
mään. Laki ei siis näyttäisi mahdollistavan tolppalupaa. Otin eduskunnan oikeusasiamiehen joh-
tosäännön nojalla tutkittavakseni poliisin ja kärjäoikeuden menettelyn.

2
SELVITYS

3
RATKAISU

3.1
Tapahtumatietoja

Kysymyksessä olevassa tapauksessa rikosylikomisario A oli tutkinnanjohtajana henkirikosasias-
sa. Saadun selvityksen mukaan asian tutkinnassa ei usean viikon aikana päästy ratkaisevasti
eteenpäin ja tutkintakeinot sekä -linjat alkoivat A:n mukaan olla rajalliset. Hän päättikin hakea kär-
jäoikeudelta televalvontaa seitsemään (kahden eri teleyrityksen) tukiasemaan.

Jo tätä ennen oli henkirikoksen uhrin teleliittymään kohdistetulla televalvonnalla saatu arvokasta
tietoa. Tästä televalvonnasta ei nyt ole kysymys.

A:n mukaan oli varsin todennäköistä, että myös rikosentekijällä on ollut GSM-puhelin, jota hän on
tavalla tai toisella käyttänyt rikoksen tapahtuma-aikaan. Kun teleliittymät ovat yhteydessä toisiinsa
tukiaseman välityksellä, olisi tiettyjen tukiasemien kautta tiettyyn aikaan kulkeneiden televiestien
tiedoilla mahdollista päästä jäljittämään epäillyn teleliittymää.

Kärjäoikeus (kärjätuomari B yksin) myönsi 7.11.2001 luvan "teletunnistetietojen saamiseen alla
mainituista teleliittymistä lähetetyistä ja niihin vastaanotetuista televiesteistä" vaatimuksen mukai-
sesti. Luvan kohteeksi todettiin "liittymää koskevat tukiasemat" (seitsemän kpl), jotka on yksilöity
nimellä ja numerolla. Luvan voimassaoloajat vaihtelivat tukiasemittain 25 minuutista 7½ tuntiin.

3.2

Kannanotto

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lainkohdan 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

PKL:n mukaan televalvonta on salassa pidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty teleliittymästä tai vastaanotettu teleliittymään sekä teleliittymän tilapäistä sulkeamista.

Televalvonnan edellytyksistä säädetään PKL 5a luvun 3 §:ssä. Sen mukaan kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta,
 - 2) automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen, laittomasta uhkauksesta, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta tai huumausainerikoksesta, tai
 - 3) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,
- esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä, jos televalvonnalla saatavilla tiedoilla tai teleliittymän sulkemisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

PKL 5a luvun 7 §:n mukaan televalvontaluvassa on mainittava mm. toimenpiteen kohteena oleva teleliittymä.

Tapauksessa on kysymys siitä, voidaanko televalvontalupa myöntää tukiasemaan (teleliittymän sijasta) eli tolppalupa. Muut televalvonnan edellytykset ovat nähdäkseni täyttyneet.

Poliisin kannalta ongelmana on ollut, että heillä ei ole ollut tiedossa ketään tiettyä epäiltyä saati sitten tämän teleliittymää. Tolppalupa onkin ymmärtääkseni nähty sinänsä vain välivaiheena, jonka avulla saadulla tiedolla voitaisiin suunnata tutkintaa, kun muut keinot eivät ole näyttäneet johtavan eteenpäin.

A ja B esittävät sinänsä tarkoituksenmukaisia ja ymmärrettäviä perusteita menettelylleen, jos ajatellaan rikostutkinnan tehokkuuden turvaamista. Kyseisen törkeän rikoksen selvittäminen on ollut erittäin tärkeää. Tehty päätös on kuitenkin suoraan ristiriidassa PKL:n sanamuodon kanssa. Tukiasema ei ole teleliittymä. Se, että televalvonta rikoksen esitutkinnassa on tarkoitettu kohdistettavaksi vain rikoksesta epäiltyjen teleliittymiin - ei siis tukiasemiin - käy ilmi paitsi PKL 5a luvun 3 §:n sanamuodosta myös lain esitöistä (hallituksen esitys 22/1994). Kysymyksessä on ollut lainsäätäjän tietoinen valinta.

Pakkokeinojen käytön tulee perustua lakiin. Perusoikeuksiin puuttuvien säännöksiä tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä (tästä ja muista perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä ks. esim. perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp, s. 4 - 5). Tämän edellytyksen PKL 5a luvun 3 § sinänsä täyttää. Perusoikeuksien suoja kuitenkin vesittyy, mikäli niihin puuttumisen mahdollistavia - tarkkarajaisia ja täsmällisiä - säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Nyt po.

lainkohdan soveltamisalaa on mielestäni tulkittu selvästi yli sen, mitä lainsäätaja on nimenomaisesti lausunut ja tarkoittanut. Edes henkirikosten tai muidenkaan ns. ylitörkeiden rikosten selvittämistä ei oikeuta tähän. Perusoikeuksiin kajoavia pakkokeinonormeja on ylipäättään tulkittava aina supistavasti, ei laajentavasti. Myös sisäasiainministeriön poliisiosasto on katsonut, että A:n olisi tullut pidättäytyä televalvonnan käyttämisestä nyt käytetyssä laajuudessa.

Toinen asia on, pitäisikö poliisilla olla (lailla säädellysti) tällainen tutkintakeino käytössään. Tämä on kuitenkin lainsäätäjän, ei lainsoveltajan, ratkaistava asia. Eduskunnan käsiteltävänä onkin hallituksen esitys 52/2002, jossa esitetään uutta pakkokeinoa nimeltä matkaviestimen sijaintitiedon hankkiminen. Lyhyesti sanottuna esitetään, että tuomioistuimien voi myöntää poliisille tolppaluvan. Tässäkin yhteydessä on siis katsottu tällaisen pakkokeinon käytön edellyttävän lainmuutosta. Olen ollut asiassa kuultavana perustuslaki- ja lakivaliokunnassa, jolloin olen todennut, että esityksessä ei tältä osin ole huomautettavaa. Mutta nykyisin voimassa olevan lain mukaan tolppalupa ei siis ole mahdollinen.

A:n ja B:n menettelyn moitittavuutta arvioidessani totean ensinnäkin, että telepakkokeinolupien myöntämisestä päättää tuomioistuimien. Näissä asioissa sen roolin merkitys korostuu, koska pakkokeinon kohdetta ei asiassa kuulla (vrt. tosin PKL 5a luvun 3 § 2 momentin tarkoittamat tapaukset). Tuomioistuimien on ennen lupien myöntämistä huolellisesti tutkittava, ovatko kaikki pakkokeinolle laissa säädetyt edellytykset käsillä. Vaikka päävastuu asiassa onkin tuomioistuimella, on selvää, että myös pakkokeinolupaa hakevan poliisimiehen tulee pitää huoli siitä, että tuomioistuimelle esitetään lain mukaan perusteltavissa olevia hakemuksia.

Tässä tapauksessa myönnetty televalvonta on kohdistunut ennalta arvaamattomaan määrään teleliittymiä ja niiden haltijoita riippumatta siitä, epäilläänkö heitä rikoksista. Näin toki käy myös teleliittymään kohdistetussa televalvonnassa, mutta pakkokeino on tuolloin kuitenkin rajattu nimenomaan epäillyn teleyhteyksiin. Toisaalta kysymys ei ole ollut luottamuksellisten viestien sisällöstä eikä siten perustuslain 10 §:n ydinalueesta. Aiheutettu oikeudenloukkaus on kokonaisuutena arvioiden mielestäni varsin vähäinen, kun vielä otetaan huomioon pakkokeinon rajaukset ja se, että sillä saatu aineisto on tuhottu.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä kohdassa 3.2 lausumani käsityksen pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n tulkinnasta rikosylikomisario A:n ja käräjätuomari B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille tämän päätökseni.

9.10.2002

Dnro 3192/2/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

1

ASIA

Tietooni tuli, että Helsingin kärjäoikeus oli useassa eri tapauksessa myöntänyt rikoksen esitutkintaa varten poliisille televalvontaluvan eri teleyritysten tukiasemiin (ns. tolppalupa). Näin oli tehty mm.

pakkokeinoasiassa PK 01/1214.

Pakkokeinolain (PKL) 5a luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin voi antaa esitutkintaviranomaiselle luvan kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti käyttämäänsä teleliittymään. Laki ei siis näyttäisi mahdollistavan tolppalupaa. Otin eduskunnan oikeusasiamiehen johdossäänön nojalla tutkittavakseni poliisin ja käräjäoikeuden menettelyn.

2 SELVITYS

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kysymyksessä olevassa tapauksessa rikoskomisario A toimi tutkinnanjohtajana henkirikosasiassa. Rikosta oli tuloksetta tutkittu jo yli vuosi ja A:n mukaan oli erittäin tärkeää, että poliisi saisi tiedon siitä, ketkä olivat käyttäneet matkapuhelinta rikospaikan läheisyydessä rikoksen tekoaikaan. Tämän vuoksi A teki Helsingin käräjäoikeudelle televalvontavaatimuksen, joka koski ko. alueella toimivien eri teleoperaattorien tukiasemia.

Helsingin käräjäoikeus (käräjätuomari B yksin) myönsi 22.11.2001 luvan tunnistetietojen saamiseen "alla mainituista teleliittymistä lähetetyistä ja niihin vastaanotetuista televiesteistä". Tämän jälkeen päätöksessä todetaan luvan kohteena olevat liittymiä koskevat kolmen eri operaattorin tukiasemat, joihin tietyltä alueelta soitetut ja vastaanotetut puhelut ovat ohjautuneet. Luvan voimassaoloaika oli n. 13 tuntia.

Saaduista tiedoista ei ollut apua rikoksen selvittämisessä.

Totean, että samassa esitutkinnassa helmikuussa 2001 on käytännössä samanlaista tolppalupaa hakenut toinen keskusrikospoliisin rikoskomisario. Imatran käräjäoikeus hylkäsi televalvontavaatimuksen lausuen mm., että PKL 5a luvun 3 §:n ei voida katsoa perustavan tuomioistuimelle yleistä oikeutta antaa lupaa kohdentaa televalvontaa sellaisten henkilöiden teleliittymiin, joita ei ole syytä epäillä rikoksesta.

3.2 Kannanotto

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lainkohdan 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

PKL:n mukaan televalvonta on salassapidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty teleliittymästä tai vastaanotettu teleliittymään sekä teleliittymän tilapäistä sulkeamista.

Televalvonnan edellytyksistä säädetään PKL 5a luvun 3 §:ssä. Sen mukaan kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta,
 - 2) automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen, laittomasta uhkauksesta, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta tai huumausainerikoksesta, tai
 - 3) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,
- esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä, jos televalvonnalla saatavilla tiedoilla tai teleliittymän sulkemisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

PKL 5a luvun 7 §:n mukaan televalvontaluvassa on mainittava mm. toimenpiteen kohteena oleva teleliittymä.

Tapauksessa on kysymys siitä, voidaanko televalvontalupa myöntää tukiasemaan (teleliittymän sijasta) eli tolppalupa. Muut televalvonnan edellytykset ovat nähdäkseni täyttyneet.

Poliisin kannalta ongelmana on ollut, että heillä ei ole ollut tiedossa ketään tiettyä henkilöä, jota olisi syytä epäillä kyseisestä rikoksesta. Tolppalupa onkin ymmärtääkseni nähty sinänsä vain väli-vaiheena, jonka avulla saadulla tiedolla voitaisiin suunnata tutkintaa, kun muut keinot eivät ole näytäneet johtavan eteenpäin.

Saaduissa selvityksissä on esitetty sinänsä tarkoituksenmukaisia ja ymmärrettäviä perusteita tutkittavana olevalle menettelylle, jos ajatellaan rikostutkinnan tehokkuuden turvaamista. Kyseisen törkeän rikoksen selvittäminen on ollut erittäin tärkeää. Tehty päätös on kuitenkin suoraan ristiriidassa PKL:n sanamuodon kanssa. Tukiasema ei ole teleliittymä. Se, että televalvonta rikoksen esitutkinnassa on tarkoitettu kohdistettavaksi vain (rikoksesta epäiltyjen käytössä oleviin) teleliittymiin - ei siis tukiasemiin - käy ilmi paitsi PKL 5a luvun 3 §:n sanamuodosta myös lain esitöistä (hallituksen esitys 22/1994). Kysymyksessä on ollut lainsäätäjän tietoinen valinta.

Pakkokeinojen käytön tulee perustua lakiin. Perusoikeuksiin puuttuvien säännöksiä tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä (tästä ja muista perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä ks. esim. perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp, s. 4 - 5). Tämän edellytyksen PKL 5a luvun 3 § sinänsä täyttää. Perusoikeuksien suoja kuitenkin vesitty, mikäli niihin puuttumisen mahdollistavia - tarkkarajaisia ja täsmällisiä - säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Nyt po. lainkohdan soveltamisalaa on mielestäni tulkittu selvästi yli sen, mitä lainsäätäjä on nimenomaisesti lausunut ja tarkoittanut. Edes henkirikosten tai muidenkaan ns. ylitörkeiden rikosten selvittämisintressi ei oikeuta tähän. Perusoikeuksiin kajoavia pakkokeinonormeja on ylipäätään tulkittava aina supistavasti, ei laajentavasti. Myös sisäasiainministeriön poliisiosasto on katsonut, että A:n olisi tullut pidättäytyä televalvonnan käyttämisestä nyt käytetyssä laajuudessa.

Toinen asia on, pitäisikö poliisilla olla (lailla säädellysti) tällainen tutkintakeino käytössään. Tämä on kuitenkin lainsäätäjän, ei lainsoveltajan, ratkaistava asia. Eduskunnan käsiteltävänä onkin hallituksen esitys 52/2002, jossa esitetään uutta pakkokeinoa nimeltä matkaviestimen sijaintitiedon hankkiminen. Lyhyesti sanottuna esitetään, että tuomioistuimien voi myöntää poliisille tolppaluvan. Tässäkin yhteydessä on siis katsottu tällaisen pakkokeinon käytön edellyttävän lainmuutosta. Olen ollut asiassa kuultavana perustuslaki- ja lakivaliokunnassa, jolloin olen todennut, että esityksessä ei tältä osin ole huomautettavaa. Mutta nykyisin voimassa olevan lain mukaan tolppalupa ei siis ole mahdollinen.

A:n ja B:n menettelyn moitittavuutta arvioidessani totean ensinnäkin, että telepakkokeinolupien myöntämisestä päättää tuomioistuin. Näissä asioissa sen roolin merkitys korostuu, koska pakkokeinon kohdetta ei asiassa kuulla (vrt. tosin PKL 5a luvun 3 § 2 momentin tarkoittamat tapaukset). Tuomioistuimen on ennen luvan myöntämistä huolellisesti tutkittava, ovatko kaikki pakkokeinolle laissa säädetyt edellytykset käsillä. Vaikka päävastuu asiassa onkin tuomioistuimella, on selvää, että myös pakkokeinolupaa hakevan poliisimiehen tulee pitää huoli siitä, että tuomioistuimelle esitetään lain mukaan perusteltavissa olevia hakemuksia.

Tässä tapauksessa myönnetty televalvonta on kohdistunut ennalta arvaamattomaan määrään teleliittymiä ja niiden haltijoita riippumatta siitä, epäilläanko heitä rikoksesta. Näin toki käy myös teleliittymään kohdistetussa televalvonnassa, mutta pakkotoimi on tuolloin kuitenkin rajattu nimenomaan epäillyn teleyhteyksiin. Toisaalta kysymys ei ole ollut luottamuksellisten viestien sisällöstä eikä siten perustuslain 10 §:n ydinalueesta. Aiheutettu oikeudenloukkaus on kokonaisuutena arvioiden mielestäni varsin vähäinen, kun vielä otetaan huomioon pakkokeinon rajaukset. On myös ilmeistä, että A:lla ja B:llä on ollut tiedossa se, että Helsingin kärjäoikeudesta oli jo aiemmin myönnetty tolppalupia. Mielestäni tämä lieventää varsinkin A:n menettelyn moitittavuutta.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä kohdassa 3.2 lausumani käsityksen pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n tulkinnasta rikoskomisario A:n ja kärjätuomari B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille tämän päätökseni.

9.10.2002

Dnro 3193/2/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapanmäki

1

ASIA

Tietooni tuli, että Helsingin kärjäoikeus oli useassa eri tapauksessa myöntänyt rikoksen esitutkintaa varten poliisille televalvontaluvan eri teleyritysten tukiasemiin (ns. tolppalupa). Näin oli tehty mm. pakkokeinoasiassa PK 01/1185.

Pakkokeinolain (PKL) 5a luvun 3 §:n mukaan tuomioistuin voi antaa esitutkintaviranomaiselle luvan kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti käyttämäänsä teleliittymään. Laki ei siis näyttäisi mahdollistavan tolppalupaa. Otin eduskunnan oikeusasiamiehen johdossäänön nojalla tutkittavakseni poliisin ja kärjäoikeuden menettelyn.

2

SELVITYS

3

RATKAISU

3.1

Tapahumatietoja

Kysymyksessä olevassa tapauksessa rikoskomisario A toimi tutkinnanjohtajana henkirikosasiassa. Rikosta oli tutkittu jo lähes kaksi kuukautta ja muut tutkintakeinot olivat A:n mukaan rajalliset, kun hän päätti hakea tolppalupaa "viimeisenä keinona" selvittää, ketä henkilöitä rikoksen tekoaikaan tekopaikalla oli ollut. Tukiasematiedoilla olisi A:n mukaan voinut ollut olla erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Helsingin käräjäoikeus (käräjätuomari B yksin) myönsi 15.11.2001 vaatimuksen mukaisen luvan "kohdistaa televalvontaa seuraaviin liittymää koskeviin tukiasemiin", minkä jälkeen päätöksessä luetellaan neljän eri operaattorin numeroin yksilöidyt tukiasemat. Luvan voimassaoloaika oli kahdeksan tuntia.

Saaduista tiedoista ei selvityksen mukaan ollut apua rikoksen selvittämisessä.

3.2

Kannanotto

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lainkohdan 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

PKL:n mukaan televalvonta on salassapidettävien tunnistamistietojen hankkimista televiesteistä, jotka on lähetetty teleliittymästä tai vastaanotettu teleliittymään sekä teleliittymän tilapäistä sulkeamista.

Televalvonnan edellytyksistä säädetään PKL 5a luvun 3 §:ssä. Sen mukaan kun on syytä epäillä jotakuta

- 1) rikoksesta, josta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin neljä kuukautta vankeutta,
 - 2) automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen, laittomasta uhkauksesta, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta tai huumausainerikoksesta, tai
 - 3) edellä mainittujen rikosten rangaistavasta yrityksestä,
- esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleliittymään taikka tilapäisesti sulkea tällainen liittymä, jos televalvonnalla saatavilla tiedoilla tai teleliittymän sulkemisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

PKL 5a luvun 7 §:n mukaan televalvontaluvassa on mainittava mm. toimenpiteen kohteena oleva teleliittymä.

Tapauksessa on kysymys siitä, voidaanko televalvontalupa myöntää tukiasemaan (teleliittymän sijasta) eli tolppalupa. Muut televalvonnan edellytykset ovat nähdäkseni täyttyneet.

Saaduissa selvityksissä on esitetty sinänsä tarkoituksenmukaisia ja ymmärrettäviä perusteita tutkittavana olevalle menettelylle, jos ajatellaan rikostutkinnan tehokkuuden turvaamista. Kyseisen

törkeään rikoksen selvittäminen on ollut erittäin tärkeää. Tehty päätös on kuitenkin suoraan ristiriidassa PKL:n sanamuodon kanssa. Tukiasema ei ole teleliittymä. Se, että televalvonta rikoksen esitutkinnassa on tarkoitettu kohdistettavaksi vain (rikoksesta epäiltyjen käytössä oleviin) teleliittymiin - ei siis tukiasemiin - käy ilmi paitsi PKL 5a luvun 3 §:n sanamuodosta myös lain esitöistä (hallituksen esitys 22/1994). Kysymyksessä on ollut lainsäätäjän tietoinen valinta.

Pakkokeinojen käytön tulee perustua lakiin. Perusoikeuksiin puuttuvien säännöksiä tulee olla tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä (tästä ja muista perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä ks. esim. perustuslakivaliokunnan mietintö 25/1994 vp, s. 4 - 5). Tämän edellytyksen PKL 5a luvun 3 § sinänsä täyttää. Perusoikeuksien suoja kuitenkin vesittyy, mikäli niihin puuttumisen mahdollistavia - tarkkarajaisia ja täsmällisiä - säännöksiä käytännössä tulkitaan laajentavasti. Nyt po. lainkohdan soveltamisalaa on mielestäni tulkittu selvästi yli sen, mitä lainsäätäjä on nimenomaisesti lausunut ja tarkoittanut. Edes henkirikosten tai muidenkaan ns. ylitörkeiden rikosten selvittämisintressi ei oikeuta tähän. Perusoikeuksiin kajoavia pakkokeinonormeja on ylipäätään tulkittava aina supistavasti, ei laajentavasti. Myös sisäasiainministeriön poliisiosasto on katsonut, että A:n olisi tullut pidättäytyä televalvonnan käyttämisestä nyt käytetyssä laajuudessa.

Toinen asia on, pitäisikö poliisilla olla (lailla säädellysti) tällainen tutkintakeino käytössään. Tämä on kuitenkin lainsäätäjän, ei lainsoveltajan, ratkaistava asia. Eduskunnan käsiteltävänä onkin hallituksen esitys 52/2002, jossa esitetään uutta pakkokeinoa nimeltä matkaviestimen sijaintitiedon hankkiminen. Lyhyesti sanottuna esitetään, että tuomioistuimien voi myöntää poliisille tolppaluvan. Tässäkin yhteydessä on siis katsottu tällaisen pakkokeinojen käytön edellyttävän lainmuutosta. Olen ollut asiassa kuultavana perustuslaki- ja lakivaliokunnassa, jolloin olen todennut, että esityksessä ei tältä osin ole huomautettavaa. Mutta nykyisin voimassa olevan lain mukaan tolppalupa ei siis ole mahdollinen.

B:n ja A:n menettelyn moitittavuutta arvioidessani totean ensinnäkin, että telepakkokeinolupien myöntämisestä päättää tuomioistuimien. Näissä asioissa sen roolin merkitys korostuu, koska pakkokeinojen kohdetta ei asiassa kuulla (vrt. tosin PKL 5a luvun 3 § 2 momentin tarkoittamat tapaukset). Tuomioistuimien on ennen luvan myöntämistä huolellisesti tutkittava, ovatko kaikki pakkokeinolle laissa säädetyt edellytykset käsillä. Vaikka päävastuu asiassa onkin tuomioistuimella, on selvää, että myös pakkokeinolupaa hakevan poliisimiehen tulee pitää huoli siitä, että tuomioistuimelle esitetään lain mukaan perusteltavissa olevia hakemuksia.

Tässä tapauksessa myönnetty televalvonta on kohdistunut ennalta arvaamattomaan määrään teleliittymiä ja niiden haltijoita riippumatta siitä, epäilläanko heitä rikoksesta. Näin toki käy myös teleliittymään kohdistetussa televalvonnassa, mutta pakkotoimi on tuolloin kuitenkin rajattu nimenomaisesti epäillyn teleyhteyksiin. Toisaalta kysymys ei ole ollut luottamuksellisten viestien sisällöstä eikä siten perustuslain 10 §:n ydinalueesta. Aiheutettu oikeudenloukkaus on kokonaisuutena arvioiden mielestäni varsin vähäinen, kun vielä otetaan huomioon pakkokeinojen rajaukset. On myös ilmeistä, että A:lla ja B:llä on ollut tiedossa se, että Helsingin käräjäoikeudesta oli jo aiemmin myönnetty tolppalupa. Mielestäni tämä lieventää varsinkin A:n menettelyn moitittavuutta.

3.3

Toimenpiteet

Saatan edellä kohdassa 3.2 lausumani käsityksen pakkokeinolain 5a luvun 3 §:n tulkinnasta rikoskomisario A:n ja käräjätuomari B:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille tämän päätökseni.